

Novembre 2020

n° 271

La Letra Mesadièra

DE L'INSTITUT D'ESTUDIS OCCITANS D'ARIÈJA

11 car. Enric Fabre 09100 PÀMIAS
05.81.06.03.88/ieo09@orange.fr
<http://ieo-arieja09.blog4ever.org/>

Mot del President del Cercle occitan Prosper Estieu

Cars sòcis,

Lo 10 d'octobre passat, dins la França tota, i agèt manifestacions « Per que viscan nòstras lengas » ; nòstras lengas, occitan, breton, còrse, francoprovençal... son menaçadas de desaparicion. L'Estat francés, malgrat las condemnacions de l'ONU, contunha son òbra de destruccion del patrimòni millenari que son nòstras lengas e nòstras culturas. A Foish, jol cobèrt de Vilòta, èrem un trentenat per cridar nòstra colèra e tanben cantar, en occitan.

L'enjòc es la quita subrevida de nòstre patrimòni cultural. Una question de las màgers se pausa per l'avenir : dins quin mond volèm viure ? Un mond uniformizat, apaurit, o un mond ric de sa diversitat ?

Dins l'ensenhament, la recenta reforma del bachilierat contribuís a accelerar l'aflaquiment de nòstras lengas, que son ja dins una situacion critica. Ac vesèm localament : al licèu de Pàmias, dempuèi la dintrada de setembre passat, l'ensenhament de l'occitan a totalament desaparegut, òc, totalament ! Cap de mejans especifics per l'occitan foguèron pas demandats pel provisor, que pas pro de liceans èran inscrits ! Çò qu'èra redobtat per nosaus es arribat. Una catàstrofa, una vergonha !

E pr'aquò, i a de demandas a l'autre cap de la cadena.

La Calandreta de Pàmias aculhís aquesta annada 71 escolans (un rècord !). Òm contunha d'ensenyar l'occitan dins mai d'un collègi de nòstre departament.

E alara, qué far ? Ai pas de solucion miraculosa ! Mas, exprimir nòstre malcontentament, intervenir alprèp dels elegits, manténer a tot pèrdre la visibilitat de l'occitan sembla necessari coma ensajar de far lo Festenal de Pàmias.

Aquesta annada, tot èra prèst amb un programa de tria. Mas, la crisi sanitària a tot botat pel sòl, o gaireben. Cap de bal, de jòcs, de cants, de repais ; ara, la Prefectura interdís las mòstras (la nòstra èra ja installada !) ; lo cobrifòc empacha las seradas aprèp 9 oras del ser. E nosaus, podèm pas prene lo risc d'amassar tròp de gents. Demorava la conferéncia del dissabte sus Bodon. Malastrosament, per de rasons de santat de las màgers, la dòna Ginestet pòt pas mai èstre liura aquel dissabte. Consequéncia: 2020 serà una annada sens Festenal ! Domatge per la lenga nòstra, que lo Festenal èra l'escasença de la botar en valor. Rendètz-vos en 2021, se tot va plan. Entretant, tenètz-vos fièr !

Daniel Pédoussat

AGENDA

Emission de ràdio

Cada dimars, de 19h00 a 20h00 - Era votz dera montanha, sus Ràdio Coserans 94.7 FM

Corses e talhièrs d'occitan

En rason del confinament, totis les corses en « presencial » son arrestats. Una organizacion novèla es a se metre en plaça, d'unes se poirián contunhar per via informatica. S'entresenhar per cada cors a l'IEO.

Acamps

07/11/2020 a 9h30 a distància per telefon – Conselh d'Administracion de l'IEO d'Arièja. Contacte : 05.81.06.03.88 o ieo09@orange.fr

Las directives empachant las amassadas publicas, les acamps seràn anulats o modificats. S'entresenhar a l'IEO.

Una cadena Youtube per l'IEO d'Arièja

Al mes de setembre, l'IEO d'Arièja creèt una cadena oficiala sul plan conegut *Youtube*. L'amira, en mai d'una preséncia sus la ret internèt, es de fèr conéisser nòstras activitats e de tocar un public novèl. Dins la situacion que coneissèm, es tanben un biais de contunhar de prepausar animacions « a distància ». Per èsser assabentats de las novèlas vidèos botadas en linha, abonatz-vos !

<https://www.youtube.com/channel/UCAR2NmUoNU9DfOvMuFolZ9g/featured>

La Font

Al bòrd del riu, al pè de la riba
Una font raja, raja... clara e viva.
Dins la nuèit muda, puja son resson,
Chut ! Conta de l'eternitat la cançon.

Quin mistèri, òm se demanda cossí fa
Per sens arrèst atal rajar, rajar ...
Saberuts dison que seriá freatica
Ela se'n fot plan mal, fa pas politica.

Per temps d'ivèrn, se nèva o se tòrra
Raja, raja... A pas fred, se'n fug defòra.
Sus la grava ont se pausa, lèu se transís,
A la grisa lusor de l'ivèrn, son glaç lusís.

Quand lavassa, rai que se banhe, fa fèsta.
Per dançar amb la pluèja es totjorn prèsta,
Mas càmbia pas son camin, desèrta l'amont
E raja, raja... per rebalar non sai ont.

A l'estiu òm cretz que se va eissecar.
Que nani ! Raja, raja... sens flaquejar.
Generosa, sap abeurar de sa frescor.
Le que s'acapta pro per li fèr un poton.

Petoneja de sa flambor seculara
Raja, raja... lusenta e totjorn clara.
E qu'un pas perdut la venga trepejar,
Cèrtas se trebola mas torna lèu clarejar.

Siaga fèsta, Nadal, grèva generala,
Raja, raja... sens tracàs, totjorn egala.
E se raconta que tot just se fremisquèc
Le jorn que la granda guèrra esclatèc.

Al diable l'esquèrra, la dreita o le vent,
Raja, raja... cap aval tot le temps.
Ja ne cal valentisa per córrer tot dreit,
E se trufar de las mòdas, mèstres o rei.

Per dire francament, m'agradariá sovent
De rajar, rajar... ma vida parièrament,
De vogar coma l'aiga sens me taïnar
De çò que se'n pòt charrar, pensar o blasmar.

E de qué dire d'aquelas giroletas
Qu'a la mendra bisa fan capvioletas.
Deurián a la broa del riu s'acuolar,
Escotar e gaitar la font rajar, rajar...

Alan Vidal

Eras noses deth esquiròu

D'un còp que cambièc eth temps : una fòrta ploja e un vent, non vos disi cap ! Alavetz que'm diguí :
« Ja't cau anar véser se son cajudas eras noses abans d'ac deishar perir. »

Que devarè peth planhòl jos casa. Quand arribè ath petit noguèr, suspresa ! Un esquiròu valent que s'i aviá trobat era fortuna, e que s'arrossegava conscienciosament una fruta. Quand me vic pròishi, que comencèc de pujar sus eth arbe, e que m'engüeitèc de travèrs.

Que'm pensè : « Ja é eth moment de li tirar una fotò and'aver una pròva d'aqueth delit. » Qu'ac fi. Non se n'anèc cap. Pueish que'm botè a aturar noses. Aquí, ça'm s'i metèc :

« Hug d'aquíu, que'm panas eras mievas provisions !

- Aa non ! Que dèves èster tu le volur.

- Dempús eth temps que i trebalhi, non'm vas cap vènguer tirar deth mieu chantièr ! Que me'n cau andà tot eth ivèrn. »

Devant tant d'impertinença, que demorè sense paraula. Qu'é eth que s'i tornèc ; en mema temps, que'm guinhava de costath, e tostem sense hùger, que'm diguèc :

« D'alhurs, n'as cap besonh de'm tirar una fotò. Tot le mond que'm coneish. Que l'è en prumèra plaça devant totas eras Caisha d'Esparnhe. E se m'an causith, ja i a una bona rason.

- Bilhèu, mes tu qu'aturas e qu'ac dèishas perir. Que t'i ac eishoblidas, e que vesi que non n'as jamès pro.

- E òc. Mes ja è atau que hèn eras gents : qu'estàuvian, e un diá non saben cap mès s'ont ac an. »

Que m'arrestè ua enta. Ja sabem era intelligença deras bèstias. Aquí que m'espiava. Que'm tirèc una cordelada de petitis crits coma n'a díser'm :

« Ara vè-te'n. Jo qu'è un chantièr tarrible.

- Mes que n'as perduth peth camin...

- Que non. Que'n dèshi tostem quaqu'uàa enas malurosis que non pòden mès pujar peths arbes. Que hariás milhor de t'ocupar deths corbasses qu'ac panan tot : pomas, higas, noses... Que i venguen a vòls entièrs.

E donc, merci, brave amic esquiròu. Ja me'n vau. E que te'n dèshi nà ua fortuna de dejunars, enà tota era tièva familha. E bilhèu a un aute còp ».

Andrieu Som

Libre

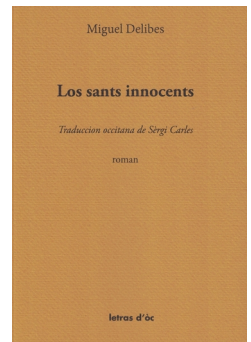
Los Sants innocents

Dins la campanha d'Estramadura, del temps dels grands domenis, los mèstres e los obrièrs agricòlas vivon dins monds desseparats. Los paures, estacats a la tèrra, demòran someses a la volontat de mèstres poderoses e als penibles trabalhs quotidians.

Mas, dins aquel monde que sembla constant, podèm rescontrar tanben d'innocents, en contacte estreit amb la natura pròcha. Coma Azarías que sap parlar als ausèls e los aprivasa : un don estranh que serà lo nosèl del drama final d'aquel raconte realista e poetic.

Revirat de l'original espanhòl per Sèrgi Carles.

144 paginas. 16€. De comandar a l'IEO d'Arièja.

Podètz trobar sus *youtube* la retransmission del *Divendres de l'Espaci occitan* del 16 d'octobre passat amb Sèrgi Carles e Joan Eygun qu'i venguèron presentar aqueste obratge.

Crida a contribucion

Sèm en quista d'articles per *La Despacha del Miègjorn* que nos cal alimentar cada setmana, lo dimècres. Los tèxtes devon èsser escrits en occitan amb la revirada en francés e devon pas despassar 2400 signes (version occitana e francesa compresas). Lo subjècte deu èsser de preferéncia d'actualitat.

Alara s'avètz la pluma aisida, serèm uroses de vos comptar demest nòstres collaborators (-trises) !

Dins aquela marrida passa, l'IEO d'Arièja assegurarà son òbra tant coma pòt en esperar jorns melhors...

Paratz-vos, vos e los vòstres !

Bon coratge e a lèu !

Istòrias del temps passat d'Alan Vidal

Un pet « tarriple » !

"Lenha, noses e cerièras, las cal tirar de las aurièras". E òc, l'adagi mòstra que se'n pana causas dins nòstra campanha mas raubar lenha es un "dreit de fogatge" que d'unes s'autrejan dempuèi sègles e sègles.

Aquò rai, mas que la lenha... la se cal ganhar ! Òm i susa mès qu'òm se calfa. Sustot qu'a l'epòca que vos parli, s'i trimava a còps de pigassa, de punhal, de torradora... Un peta-esquina que vos fasiá boçut abans d'èsser vièlh. Encara que la podra negra comencèsse de remplaçar cunhs, borra e susors. Un trauc vironat, un culhierat de podra al fons, un bon pam de meca, tèrra mòlha plan cunhada per estancar, un briquet per alucar la meca e le temps de s'abrigar pro luènh, un pet tarriple asclava en tròces e bocins las troncas las mès gròssas e noseludas.

Un ser, per un ivernàs coma se'n vira pas mès, le monde s'arrucavan a l'entorn d'un brave fuòc. La preciosa lenha, panada o non, cremava dins las chiminèas. Le regent del vilatge de Gaudièrs, Bertomiu Maureta, fasiá velhada tot sol o gaireben... la *bòna* Guilhaumeta s'acuferava endacòm mès e le gat roncava al canton. Un tipe intelligent, cultivat e rusat aquel Maureta, tot le monde ac reconeguiá... Normal èra regent.

Deviá èsser cap a mièg velhada, o s'èra pas n'èra pròche, un pet *tarriple* restronhisquèc dins le vilatge que ne tremolèc. Sul pic, le gat se despertèt e Guilhaumeta tant espantada coma curiosa, sortisquèc sus la plaça per véser çò que se passava. Ne tornèt estabosida :

" - Bon Dieu, i a quicòm qu'a petat en çò dels Matas, an le fuòc a la chiminèa, an tot alandat e son totes defòra !

- A, ça ditz tranquilament le Bertomiu, ara sabi qui se servís a mon lenhièr."

Masqueta e libertat

Les mèdias se fan le resson d'aquelas manifestacions que, un pauc pertot en Euròpa, reivindican contra le fèit de dever portar una masqueta anti-virus. Ja de monde s'èran quilhats, aici o ailà, contra de mesuras sanitàrias jutjadas excessivas. S'embarrar a l'ostal o endacòm mès, se cargar la masqueta de proteccion, metre en plaça de barrèras profilacticas, renonciar a s'acampar nombroses, al tòca-manetas o al poton, tot aquò seriá renonciar a sa libertat. « *Cal pas, disen, sacrificar nòstra libertat individuala. Si continuam atal, de constrenta en constrenta, acabarem per viure dins un Estat policièr !* ». Cèrtas, aquel discors es portat per un desir real de preservar nòstre ben mès preciós – la libertat – e i podèm èsser sensibles.

Çaquela, i a en el quicòm que truca e nos deu fèr soscar : serèi vertadièrament mès liure si le virus m'agafa, si fa de ieu una paura pelha sens fòrças, dependenta e comatosa, intubada, e benlèu mès : un cadavre ? E si m'agafa les collègas, les parents, les amics, seràn mès liures elis tanben ? Al lòc de considerar aquelas constrentas coma liberticidas, las podèm pas considerar coma, al contrari, las condicions rasonablament exigidas per l'exercici de nòstra libertat individuala e collectiva, pel nòstre ben comun ?

*Article escrit per Eric Fraj
e paregut dins la Despacha del Miègjorn del 7/10/2020*

Per rire... L'astre dels retirats

Argent dins les cabels
Aur dins las dents
Calhaus dins les rens
Sucre dins la sang
Plomb dins les pès
Fèr dins las junturas
Font inagotabla de gas natural...
E ben ! Amb aquela riquesa, encara se van plànher !!!

Tirat de l'Alman'Òc 2019 de Foish